

بسمه تعالی

طرح درس حقوق اساسی (۲) یا حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران

ویراست ۲/۱/۰

محمد منصورى بروجنى - دانشگاه اصفهان - بهمن ماه ۱۴۰۲

m.mansouri.b@ase.ui.ac.ir

mansoori66@gmail.com

۱ هدف

قرائت تطوری حقوق اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران.

کسب توانایی تفسیر اساس گرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

کسب توانایی ارزیابی اساسی رفتار بازیگران سیاسی جمهوری اسلامی.

۲ کتاب درسی

۱- هاشمی، سیدمحمد، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران (جلد دوم- حاکمیت و نهادهای سیاسی)، نشر میزان.

۲- مهرپور، حسین، مختصر حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، نشر دادگستر.

۳ روش

• با توجه به ارزش دو واحدی درس، به غیر از زمان‌های مربوط به ارزشیابی یا دیگر امورات مربوطه، دو زمان پنجاه دقیقه‌ای به تدریس اختصاص دارد.

- مدرس در پنجاه الی هفتاد دقیقه، خطابه‌ای راجع به موضوع جلسه ارائه می‌دهد.
- فایل‌های ارائه خطابه‌ها از [این پیوند](#) قابل دسترسی است.
- سی دقیقه باقی مانده از هر جلسه کلاس به طرح نظر و مباحثه گروهی راجع به خطابه، یا مبحث مربوط به مطالعه دانشجویان، یا سایر موضوعات باقیمانده از جلسات گذشته، اختصاص دارد.

- به دانشجویان توصیه می‌گردد قبل از شروع هر کلاس، مباحث مرتبط را از یکی از دو کتاب درسی معرفی شده مطالعه کنند.
- به رغم وجود امهات مطالب خطابه‌ها در فایل‌های ارائه به دانشجویان توصیه می‌گردد، همزمان با تدریس مبادرت به تقریر نکات مهم در حاشیه فایل‌های ارائه کنند.
- دانشجویان پیش از حضور در هر جلسه درس موظفند منبع خواسته شده در بخش مطالعه دانشجوی آن جلسه را مطالعه کنند. پس از سه دوره اجرای این طرح درس با اطمینان می‌توان گفت فهم درس حقوق اساسی ۲ کاملاً در گرو پیش مطالعه این بخش قبل از کلاس درس است.
  - پیوند دسترسی به منابع دارای دسترسی گشوده قانونی بر روی اینترنت، ذیل هر جلسه معرفی شده است.
  - سایر منابع عموماً از طریق کتابخانه دانشگاه قابل دسترسی اند.
  - در مواردی ممکن است منبع مربوط به مطالعه دانشجوی در این پیوند گذاشته شود.

۴ برنامه جلسات

۴/۱ دیباچه

۴/۱/۱ خطابه

موضوع تجویزی و موضع توصیفی در حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران

تاریخچه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

فصل پنجم قانون اساسی به مثابه طرح درس و اصل پنجاه و ششم به عنوان پیش فرض بررسی

۴/۱/۲ مطالعه دانشجوی

۱. لاسال، فردیناند؛ «قانون اساسی چیست؟»؛ مترجم: سیدناصر سلطانی، در کتاب: حقوق اساسی نانوشته، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۹، صص. ۲۶۱-۳۰۰.

یا در:

- لاسال، فردیناند؛ «قانون اساسی چیست؟»؛ مترجم: سیدناصر سلطانی، مجله مهرنامه، شماره ۱۳، ۱۳۹۰، صص. ۴۰-۴۷.

۴/۲ تطور فکر سیاسی شیعه

خطابه ۴/۲/۱

امور حسبيه

جنبش مشروطيت

ولایت فقیه به مثابه یک نظریه دولت

مطالعه دانشجوی ۴/۲/۲

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۵۸، با اصلاحات ۱۳۶۸).

آزمونک از مطالعه جلسه ۱ و ۲: ۲ نمره

۴/۳ تاریخ ولایت مطلقه فقیه در دهه نخست جمهوری اسلامی

خطابه ۴/۳/۱

قانون اراضی شهری، اولین صف‌آرایی چپ و راست

حدود اختیار دولت اسلامی در تمسک به عناوین ثانوی

سنخ‌شناسی اختیارات دولت اسلامی در مکتوب بنیان‌گذار فقیه

مطالعه دانشجوی ۴/۳/۲

۱- هاشمی، سید محمد. «استنباط حقوقی از فتوای امام خمینی نسبت به ولایت مطلقه»، در کتاب: حقوق اساسی

جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، ویرایش چهارم، ۱۳۸۵، صص ۶۳-۶۷.

۲- جزوه ادراک ولایت مطلقه فقیه در دهه نخست انقلاب اسلامی.

۴/۴ نسبت ولایت مطلقه فقیه و قانون اساسی

خطابه ۴/۴/۱

معنای اطلاق و قیود ولایت مطلقه فقیه

دیدگاه مختار

نقد دیدگاه اختلاطیون راجع به نسبت ولایت مطلقه با قانون اساسی

حکم حکومتی

۴/۴/۲ مطالعه دانشجو

ارسطا، محمد جواد. «جمهوریت و اسلامیت؛ تضاد یا توافق؟». حوزه و دانشگاه (روش شناسی علوم انسانی)، دوره ۹، پیاپی ۳۶، ۱۳۸۲، صص ۸-۲۵. [پیوند دسترسی](#).

۴/۵ گزینش رهبر

۴/۵/۱ خطابه

شرایط و صفات رهبری

مجلس خبرگان رهبری

مسئله نظارت خبرگان بر رهبر

پایان رهبری

۴/۵/۲ مطالعه دانشجو

ارسطا، محمد جواد. «مهار بیرونی قدرت رهبری در حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران»، در کتاب: نگاهی به مبانی تحلیلی نظام جمهوری اسلامی ایران، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۹، صص. ۱۶۴-۱۸۶.

۴/۶ جایگاه و صلاحیت‌های رهبر

۴/۶/۱ خطابه

جایگاه‌شناسی رهبر در منظومه تعادل قوا

نسبت رئیس جمهوری و رهبر در اختیارات اجرایی

اختیارات اجرایی رهبر

اختیارات موازنه‌گر رهبر

حصری یا تمثیلی بودن اختیارات رهبر

۴/۶/۲ مطالعه دانشجو

۳- هاشمی، سیدمحمد. «بند دوم- وظایف و اختیارات رهبری در اداره عالیة کشور»، در کتاب: حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، جلد دوم، ویرایش چهارم، ۱۳۸۵، صص ۶۷-۸۵.

آزمونک از مطالعه جلسه ۳، ۴، ۵، ۶: ۲ نمره

۴/۷ مجلس شورای اسلامی

۴/۷/۱ خطابه

کارکردهای مختلف مجلس شورای اسلامی

شرایط انتخابات مجلس شورای اسلامی

اصول و تشریفات اساسی اداره مجلس شورای اسلامی

شعب و کمیسیونهای مجلس شورای اسلامی

اعتبارنامه

۴/۷/۲ مطالعه دانشجو

قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸ با اصلاحات بعدی. [پیوند دسترسی](#).

تذکر: در ماده ۱۹ تمییز بین بندهای «الف» و «ب» برداشته شده و باطل مأخوذه در انتخابات مجلس شورای اسلامی دیگر وجود ندارد.

۴/۸ اختیار قانون گذاری مجلس شورای اسلامی

۴/۸/۱ خطابه

ابتکار قانون

اصل هفتادوپنجم

تفویض اختیار قانون گذاری

تفسیر قانون

نسخ قانون

۴/۸/۲ مطالعه دانشجو

منصوری بروجنی، محمد. «زیر و بم همه‌پرسی تقنینی»، سایت فرارو، تاریخ انتشار: ۱۷ دی ۱۳۹۳، تاریخ دسترسی: ۸ بهمن ۱۴۰۰، [پیوند دسترسی](#).

۴/۹ اختیارات استصوابی مجلس شورای اسلامی

۴/۹/۱ خطابه

تعریف اختیارات استصوابی و مصادیق آن

ملاحظات پیرامون اختیارات استصوابی

اصل سرگردان هشتادویکم

۴/۹/۲ مطالعه دانشجو

۱- راسخ، محمد. «نظارت تقنینی»، در کتاب: نظارت و تعادل در نظام حقوق اساسی، ویراست ۲، انتشارات دراک، ۱۳۹۸، صص. ۱۰۴-۱۱۱.

۲- قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی. مصوب ۱۳۷۸. باب اول. با آخرین اصلاحات (تا فروردین ۱۴۰۱)

۴/۱۰ اختیارات تعادلی مجلس شورای اسلامی

۴/۱۰/۱ خطابه

تعریف اختیارات تعادلی و مصادیق آن

تحقیق و تفحص و تقیید تدریجی آن

۴/۱۰/۲ مطالعه دانشجو

۱- قانون اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل ۹۰ با دستگاه‌های دولتی جهت رسیدگی به شکایات مردم؛ مصوب ۱۳۵۹ با اصلاح بعدی.

۲- قانون نحوه اجرای اصل نودم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛ مصوب ۱۳۶۵.

۳- قانون نحوه اجراء اصل هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسوولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی؛ مصوب ۱۳۶۸ با اصلاح بعدی.

۴- قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان؛ مصوب ۱۳۹۱.

۴/۱۱ شورای نگهبان؛ اختیار تأیید مصوبات مجلس شورای اسلامی

۴/۱۱/۱ خطابه

آشنایی با شورای نگهبان و اختیارات متنوع آن

توقیفی بودن صلاحیت‌های شورای نگهبان

فتوای معیار در بررسی شرعی بودن مصوبات

دشوارة نظارت شرعی

اصل چهارم قانون اساسی و تفسیر اساس‌گرایانه از آن

۴/۱۱/۲ مطالعه دانشجو

حسینی خامنه‌ای، سید محمد. «اصل چهارم قانون اساسی»؛ کانون وکلا، پاییز و زمستان ۱۳۶۹، شماره ۱۵۲ و

۱۵۳، صص. ۷-۴۲. [پیوند دسترسی](#).

۴/۱۲ مجمع تشخیص مصلحت نظام

۴/۱۲/۱ خطابه

تاریخچه تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام

صلاحیت‌های مجمع و حدود آن

نظریه‌های تفسیری اصل یکصد و دوازدهم و نقد بنیاد بروز آن

۴/۱۲/۲ مطالعه دانشجو

مهرپور، حسین. «مجمع تشخیص مصلحت نظام و جایگاه قانونی آن»؛ در کتاب: دیدگاه‌های جدید در مسائل

حقوقی؛ ۱۳۷۲، صص ۴۵-۸۰.

یا در:

مهرپور، حسین. «مجمع تشخیص مصلحت نظام و جایگاه قانونی آن»؛ مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۱۰، ۱۳۷۱، صص

۵۵-۱۱. [پیوند دسترسی](#).

۴/۱۳ شورای نگهبان: اختیار نظارت بر انتخابات؛ اختیار تفسیر قانون اساسی

خطابه ۴/۱۳/۱

مفهوم نظارت بر انتخابات

تطور نظارت استصوابی

نسبت نظارت استصوابی با قانون انتخابات

تفسیر قانون اساسی، قلمرو و چگونگی

ملاحظات پیرامون تفسیر قانون اساسی

مطالعه دانشجو ۴/۱۳/۲

راسخ، محمد. «مفهوم و انواع نظارت»؛ در کتاب: نظارت و تعادل در نظام حقوق اساسی، ویراست ۲، انتشارات دراک، ۱۳۹۸، صص. ۱۷-۳۵.

راسخ، محمد. «نظارت سیاسی»، همان، صص ۱۱۱-۱۱۵.

آزمونک از مطالعه جلسات ۱۱، ۱۲، ۱۳: ۱.۵ نمره

۴/۱۴ قوه مجریه

آشنایی با قوه مجریه

توزیع اختیارات مجریه در قانون اساسی

قاعده اولی در ریاست مجریه

نهادهای دائمی و صلاحدیدی اعمال مجریه

کنترل‌های اساسی مقامات اجرایی

نهادهای خاص مجریه

شورای عالی امنیت ملی

صداوسیما

۴/۱۴/۱ مطالعه دانشجویان

۱- قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۶۴ با اصلاحات بعدی. [پیوند دسترسی](#).

۲- آیین نامه داخلی هیئت دولت، مصوب ۱۳۶۸ با اصلاحات بعدی. [پیوند دسترسی](#).

۳- آیین نامه چگونگی رفع اختلاف بین دستگاه‌های اجرایی از طریق سازوکارهای داخلی قوه مجریه، مصوب ۱۳۸۶، [پیوند دسترسی](#).

۴/۱۵ قوه قضاییه

سازمان قوه قضاییه

عالی‌ترین مقام قوه قضاییه

مسئولیت‌ها و صلاحیت‌های رئیس قوه قضاییه

نفوذ قضاییه بر مجریه

حقوق‌های رویه‌ای در قانون اساسی

۴/۱۵/۱ مطالعه دانشجویان

آیین نامه دادسرا و دادگاه ویژه روحانیت، مصوب ۱۳۶۹ با اصلاحات بعدی. [پیوند دسترسی](#)

۴/۱۶ بازنگری قانون اساسی

تاریخچه بازنگری قانون اساسی

اهداف و اصول بازنگری قانون اساسی

جزئیات فنی بازنگری در حقوق اساسی ایران

۴/۱۶/۱ مطالعه دانشجویان

منصوری بروجنی، محمد. «ارزیابی فرآیند بازنگری قانون اساسی در چارچوب مردم‌سالاری دینی»، فقه حکومتی، بهار و تابستان ۱۳۹۶، شماره ۳، صص. ۱۲۹-۱۶۴. [پیوند دسترسی](#).

آزمونک از مطالعه جلسات ۱۴؛ ۱۵؛ ۱۶؛ ۱۵: ۱.۵ نمره

۵ ارزش‌یابی

- کلیهٔ آزمون‌ها بر روی سامانهٔ آموزش مجازی دانشگاه اصفهان (ImS) برگزار می‌شود.

۵/۱ آزمون‌ها

- از تکلیف اختصاصی هر جلسه آزمون به عمل می‌آید. در جلسات تعیین شده مجموعاً به ارزش ۱۰ نمره آزمونک به عمل می‌آید.
- نمرهٔ کلیهٔ آزمون‌های چهارگزینه‌ای با ضریب ۱.۲ محاسبه می‌شود.
- اوقات اختصاص یافته به آزمون‌های طول ترم، جدای از زمان‌های تدریس و در طی زمان دوساعتهٔ مختص به واحد است.

۵/۲ مشارکت کلاسی

- هر دانشجو مکلف به اظهار نظر مؤثر در دست کم ۴ جلسه است. اظهار نظر می‌تواند راجع به موضوع جلسه با توجه به خطابه، منبع مورد مطالعه، کتاب درسی یا هر ایده مرتبط دیگری باشد. به ازای هر بار - جلسه ۰.۷۵ نمره منظور می‌شود. (۳ نمره)
- حضور در کلاس الزامی است. هر جلسهٔ غیبت موجب کسر نیم نمره است.
  - با جلب توجه دانشجویان به آیین‌نامهٔ آموزشی دانشگاه اصفهان، یادآوری می‌شود بیش از سه جلسهٔ غیبت (خواه به دلایل موجه و خواه غیر موجه) موجب ثبت غیبت کلاسی و درج نمرهٔ صفر می‌شود. در این زمینه هیچ گونه ممانعتی روا نیست، و از حیث تکالیف مدرس تمیزی بین غیبت موجه و غیر موجه وجود ندارد.

۵/۳ آزمون تشریحی از خطابه‌ها

- در پایان ترم از خطابه‌ها یک آزمون به عمل می‌آید. (۵ نمره)

۵/۴ مسئلهٔ پایان ترم

- یک مسئله به عنوان آزمون پایان ترم طرح می‌شود. (۳ نمره)